

Михайло ШКІЛЬНЯК

д.е.н., професор, завідувач кафедри
менеджменту, публічного управління та персоналу
Західноукраїнського національного університету

НОВА ПОЛІТИКА КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ

Тривалий час реформа корпоративного врядування залишалася на початковій стадії. З одного боку, реформаторські зусилля попередніх урядів були фрагментарними, часто залишалися незавершеними, а в деяких випадках зовсім не ефективними. Вісімдесят відсотків із 3300 підприємств державної форми власності перебувають в управлінні у понад 80 центральних органів виконавчої влади здійснюючи функції управління та власника одночасно, що призводить до розбіжностей в побудові системи управління, породження конфліктних ситуацій тощо. Одночасне виконання міністерством та іншими державними установами функцій власника, суб'єкта формування політики підприємства та регулятора їх діяльності є джерелом конфлікту інтересів та гальмом їх розвитку. [3]

Узагальнюючи стан справ в управлінні державними підприємствами можна виділити наступні чинники, які зумовлюють неефективне управління підприємствами державної форми власності:

- відсутність затвердженої комплексної політики суб'єктів господарювання державної форми власності;
- корпоратизація менше ніж 10 відсотків суб'єктів господарювання державного сектору економіки;
- децентралізація функцій управління державною власністю;
- мінімізовані роль наглядових рад і незалежність їх членів.

Одним із таких шляхів удосконалення управлінням державними підприємствами є прийняття Верховною Радою України Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення корпоративного управління юридичних осіб, акціонерів (засновником, учасником), яких є держава».

Закон покликаний привести законодавство України щодо управління державними підприємствами у відповідність до керівних принципів корпоративного управління Організації економічного співробітництва та розвитку. Зокрема, мета створити

ефективну та зрозумілу систему управління державними підприємствами, державними унітарними підприємствами та господарськими товариствами, у статутному капіталі яких більше 50 відсотків акцій (часток) належать державі. Це підвищить прозорість їхньої діяльності та створить сприятливі умови для залучення приватних інвестицій. [2]

У відповідності до керівних принципів ОЕСР щодо корпоративного врядування на державних підприємствах, повинен бути узгоджений на міжнародному рівні стандарт для органів державного управління, щодо забезпечення ефективного функціонування підприємств державної форми власності. [3]

Саме новоприйнятий закон надає повноваження уряду розробити та затвердити політику державної власності – стратегію і роль держави в управлінні держпідприємствами.

У відповідності до цієї стратегії узгоджуватимуться стратегічні, фінансові та інвестиційні плани державних підприємств. Дивідентна політика, політика винагород членів наглядових рад і керівників підприємств повинні стати частинами політики державної власності.

Важливим для держави є правильна організація діяльності наглядових рад. Формула проста: через політику державної власності уряд визначає, навіщо він володіє державними підприємствами та які завдання вони мають виконувати. Водночас операційне управління підприємствами здійснює менеджмент. Контролює менеджмент наглядова рада. Для цього у неї є всі інструменти: затвердження фінансових та стратегічних планів, контроль за діяльністю, призначення й звільнення керівників.

Уряд контролює наглядові ради: визначає завдання в листах очікування, регулярно оцінює роботу, встановлює політику винагород і дивідендів.

Що стосується листів очікувань, це новий інструмент – лист очікувань власника держпідприємства в особі Уряду, в якому конкретизуються очікування від суб'єкта господарювання щодо його фінансово-господарської діяльності. Формування листів очікувань замінять затвердження фінансових планів. Листи очікування формуватимуть органи управління разом із Міністерством фінансів України.[2]

Листи очікування на нашу думку повинні бути з конкретними показниками рентабельності, ліквідності, платоспроможності тощо. Організація виконання цих показників покладається на наглядові

ради.

Щодо порядку формування наглядових рад уряд зобов'язаний розробити та затвердити порядок в якому також визначити процедуру оцінки діяльності наглядових рад і визначення їх винагород.

Наступною, на нашу думку, пропозицією щодо удосконалення системи управління підприємствами є інтенсифікація приватизаційних процесів.

Після повномасштабного вторгнення Уряд передав в управління Фонду державного майна України 2200 державних підприємств. Так він сконцентрував в управлінні органу понад 70 відсотків усіх суб'єктів господарювання державного сектору економіки. ФДМУ вже провів тріаж портфеля державних підприємств та визначив перелік підприємств, які можуть бути виставлені на продаж, не підлягатимуть приватизації або мають бути ліквідовані за рішенням Фонду в тому числі через процедуру банкрутства. [4]

Створення єдиного органу для виконання функцій управління державними підприємствами покликане підвищити їхню ефективність через застосування єдиного підходу до управління та розмежування між органами влади функцій власника, суб'єкта формування політики та регулятора. Застосування подібного підходу передбачено керівними принципами корпоративного врядування державними підприємствами ОЕСР. [5]

Усі роки незалежності України питання прозорості й ефективності управління державними активами завжди поставало дуже гостро. Саме тому після Революції гідності в суспільстві виник чіткий запит на підвищення ефективності управління державним сектором економіки. У відповідь на цей запит був задекларований курс на зменшення присутності держави в економіці, відновлення процесу приватизації та підвищення ефективності управління державними активами.

Зокрема, йдеться про те, що лєвова частка державних активів (які не мають стратегічного значення для економіки та безпеки держави) має знайти ефективного приватного власника. У державній власності мають залишитися незначна кількість, але дійсно важливих стратегічних активів, що гарантують нашу безпеку в сфері обороноздатності та стійкості економіки.

Значне поліпшення якості й прозорості корпоративного управління та відповідно підвищення рівня боротьби з корупцією в

державному секторі є постійними темами для обговорення з міжнародними партнерами України й міжнародними фінансовими установами.

Саме із цією метою запроваджується новий важливий інструмент - політика державної власності, яка визначатиме політику держави щодо управління державними активами, що є ключовим кроком у частині збільшення прозорості, ефективності та передбачуваності в цій сфері. Вона також покликана чітко обґрунтувати критерії та мету залишення в державній власності відповідних державних активів, особливості управління ними, плани щодо підвищення ефективності управління підприємствами, плани їх приватизації, критерії обов'язковості наглядових рад, вимоги щодо прозорості та розкриття інформації, політики винагороди посадових осіб керівних органів відповідних підприємств дивідендної політики тощо.

Саме прийняттям політики державної власності Україна підтвердить свої довгострокові амбіції щодо присутності в тих чи інших сферах національної економіки.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про акціонерні товариства». <https://ips.ligazakon.net>
2. Закон України «Про внесення змін до даних законодавчих актів України щодо вдосконалення корпоративного управління юридичних осіб, акціонерів (засновником, учасником) яких є держава». <https://jurligazakon.net>
3. Департамент політики власності Міністерства економіки України. <https://www.me.gov.ua>
4. Фонд державного майна України. <https://www.spfu.gov.ua>
5. Керівні принципи ОЕСР щодо корпоративного врегулювання на підприємствах державної форми власності. <https://www.oecd.org>